

Forslag til manual og “beste praksis” for strandrydding i Norge

Dette dokumentet er under løpende utvikling, og er tenkt som et forslag eller utgangspunkt som kan brukes av alle strandryddere og organisasjoner som ønsker det.

Dokumentet fungerer også som samarbeidet Levende Havs arbeidsmanual og som pensum på “In The Same Boat Strandryddeskole”.

Vi håper å få innspill fra andre aktører som driver med strandrydding, og er åpne for å både legge til, fjerne elementer og endre manualen ut fra gode forslag som kommer inn.

Alle som ønsker det kan skrive kommentarer og endringsforslag direkte i dokumentet, og det er valgfritt om man vil være nevnt som bidragsyter.

mvh

Rolf-Ørjan Høgset

Prosjektleder, In The Same Boat

Innholdsfortegnelse

1. Planlegging av ryddeaksjon	4
1.1 Finne et sted å rydde	4
a. Ryddeportalen	4
b. Sjekke flyfoto på nett	4
c. Topografiske og geografiske forhold	4
d. Verneområder / fredningsområder for fugl	4
e. Hensyn til fugl utenfor fredningsområder	5
1.2 Praktiske forberedelser	5
a. Skaffe ryddesekker	5
b. Kontakte grunneier	5
c. Planlegge innlevering	6
d. Sjekke værmelding	6
e. Sjekke tidevannstabeller	6
f. Befaring	6
g. Invitere deltakere	7
2. Gjennomføring av selve ryddeaksjonen	8
2.1 Sjekkliste før avreise	8
2.2 Utstyr og verktøy	8
a. Bekledning	8
b. Verktøy og utstyr	8
c. Førstehjelpsutstyr	8
d. Utstyr for spesielle situasjoner	9
2.3 Transport til ryddelokasjon	9
a. Bil	9
b. Båt	9
c. Til fots	10
2.4 Oppstartsrutine på lokasjon	10
a. Planlegge detaljene i gjennomføringen	10
b. Koordinering av deltakere	10
2.5 Gjennomføring av rydding	10
a. Tips som gjør ryddingen mer effektiv	10
b. Viktige ting å huske underveis	11
c. Før du forlater	11
2.6 Sikkerhet	11
a. Sikkerhet på sjøen	11
b. Sikkerhet under selve ryddingen	11
2.7 Hva kan man finne, hvordan håndtere det?	12
a. Plast	12
b. Store/tunge objekt	12
c. Giftig avfall	12
d. Olje	12

e. Metall og glass	12
f. Eksplosiver	12
g. Andre farlige objekt	12
2.8 Transport og levering av avfall	13
a. Depot	13
b. Frakt med båt	13
c. Frakt med bil	13
d. Helikopter	13
e. Innlevering	14
2.9 Hvor nøye skal man rydde?	14
3. Etter ryddeaksjonen	15
3.1 Registrering i Ryddeportalen	15
3.2 Formidling i sosiale medier	15
3.3 Plukkanalyse, grundig registrering av funn, folkeforskning	15
3.4 Varsle om avvik eller andre forhold til oppfølging	16
a. Skader på dyr eller landskap - varsle myndigheter	16
b. Andre statistikk-løsninger og folkeforskning	16
4. Forskrifter, lover og regler	17
4.1 Avfallshåndtering - Forurensningsloven	17
4.2 Lovverk knyttet til ferdsel	17
4.3 Lovverk i forbindelse med bruk av båt	17
a. Tilfeldig privat rydding	18
b. Organisert rydding via lag/forening	18
c. Profesjonell rydding med fast mannskap	18
d. Profesjonell støtte av frivillig rydding	19
5. Risikoanalyse og avviksbehandling	20
6. Beste praksis	21
6.1 Hensyn til 3dje part og andre strandryddere	21
6.2 Sikkerhetskultur og personlig trygghet	21
6.3 Hensyn til natur, fugler og dyr	22
6.4 Effektive metoder	22
7. Bidragstyttere	24

1. Planlegging av ryddeaksjon

1.1 Finne et sted å rydde

a. Ryddeportalen

Hvis du ikke er lokalkjent i området du ønsker å rydde er friluftsråd, kommunen, lokale miljøorganisasjoner, padleklubber, seilforeninger eller andre lokalkjente ofte en verdifull kilde til lokale råd og tips.

I Ryddeportalen får du oversikt over forsøplede områder meldt inn fra publikum, og du kan også melde deg på i åpne ryddeaksjoner organisert av andre.

Dersom du velger å rydde et forsøplet område er det viktig at du legger inn aksjonen i Ryddeportalen, slik at alle andre ser at du har planlagt en ryddeaksjon på den aktuelle lokasjonen.

b. Sjekke flyfoto på nett

For å få god oversikt over området du skal rydde kan du sjekke tilgjengelige flyfoto eller satelittfoto. Mange ganger er oppløsningen så god at du kan se forsøplingen som små prikker med farger som ikke hører naturlig til i terrenget.

De fleste av kart-tjenester på internett har flyfoto eller satelittbilder, f. eks. www.norgebilder.no, www.google.com/maps og www.gulesider.no

c. Topografiske og geografiske forhold

Det er sannsynlig at du vil finne de største forekomstene av marint avfall i sør-sør/vest vendte vikene på grunn av at dette er den dominerende vind- og strømrørningen langs kysten, men det vil også ligge avfall i nord- og nord-vest vendte vikene.

Forutsetningen for at det samles opp avfall i strandsonen er topografi og vegetasjon eller steinur som kan "fange" og akkumulere flytende søppel, eller terskler som avfallet blir kastet opp over når det er sterk vind, store bølger eller stormflo.

Se også etter landformasjoner som "tar imot" og leder flytende søppel mot disse vikene.

d. Verneområder / fredningsområder for fugl

De fleste seriøse kartverk har markering av verneområder, eksempelvis vil du i Google Maps se verneområder markert med en mørk grønnfarge når du ser kartet i grafisk modus.

For å få full og oppdatert oversikt over verneområder og de gjeldende regler bruker du <http://kart.naturbase.no>, som oppdateres fortløpende av Miljødirektoratet.

Det er mange fredningsområder for fugl langs kysten, og i de fleste av dem gjelder forbud mot ferdsel i perioden 15. april - 15. juli.

Snakk med lokale ornitologer og andre med kjennskap til området du vil rydde, det er store variasjoner langs kysten og flere arter hekker utenfor "fredningsperioden" 15.04-15.07.

Mer om fuglefredningsområder her:

<https://www.miljodirektoratet.no/aktuelt/nyheter/2019/april-2019/forbud-mot-ferdsel-i-fredningsomrader-for-fugl/>

PS: Den nye strandryddeportalen og ryddekartet vil gi informasjon om fredningsområder.

e. Hensyn til fugl utenfor fredningsområder

Også utenfor fredningsområdene skal man ta hensyn til hekkende fugl. Å skremme fugl av reiret under hekketiden kan i verste fall føre til at eggene dør av nedkjøling eller blir spist av rovdyr.

Snakk med lokalbefolkningen, kontakt ornitologisk forening, søk på nett, og gjør det som er mulig for å få lokal kunnskap og oversikt over sårbare områder - og unngå dem så langt som mulig.

Kommer man inn i et område der man ser fugl på reir eller fugl som viser tegn til stress eller aggressivitet, skal man forlate umiddelbart.

Les gjerne Levende Havs rutine for strandrydding i hekketiden her:

<http://www.levendehav.no/fugl>

1.2 Praktiske forberedelser

a. Skaffe ryddesekker

Det er viktig å bruke riktig type ryddesekker, blant annet for å sikre at sekkene og innsamlet avfall blir håndtert korrekt ved innlevering. De fleste avfallsselskap langs kysten tar bare imot gjennomsiktige sekker som er laget for strandrydding.

Det ligger informasjon om hvor du får utdelt sekker i Ryddeportalen og du kan også kontakte det lokale renovasjonsselskapet i området du skal rydde. Ofte har de gratis sekker tilgjengelig for strandryddere.

Nærbutikkene langs kysten har ofte gratis sekker og hansker til strandrydding.

b. Kontakte grunneier

Dersom du rydder kystlinje gjelder i utgangspunktet fri ferdsel, men dersom du skal rydde i områder der det er innmark frem til strandlinjen eller andre installasjoner eller bygninger, bør du alltid kontakte grunneier.

Selv om du mange steder har rett til å bevege deg i terrenget, vil du ved å kontakte grunneier kunne unngå å skape unødvendige konflikter.

Du bør aldri gå inn i åpenbare industriområder for å rydde uten avtale med eier. Å rydde i anleggsområder kan medføre stor fare for skade, både på personell og tredjeparts eiendom.

c. Planlegge innlevering

Sørg for at du har en god plan for innlevering av avfallet før du starter ryddingen. Sjekk om det lokale renovasjonsselskapet tar i mot eierløst marint avfall, og om de krever forhåndsregistrering av ryddeaksjonen i Ryddeportalen eller andre former for forhåndsavtale.

De fleste steder har et godt servicetilbud for de som gjør frivillig strandrydding, men noen steder kan det fortsatt være vanskelig å få levert innsamlet avfall.

d. Sjekke værmelding

Følg med på værmeldingene når ryddeaksjonen nærmer seg, og senest samme dag som du skal rydde. Noen ganger kommer uværet brått på og det er greit å være godt forberedt.

Mange steder egner seg bare for rydding når det er tørt og isfritt vær. Glatte svaberg kan utgjøre en stor risiko.

Ta også med i betraktningen at mange av de mest utsatte strendene kan ha svært utfordrende bølgef forhold selv om det ikke blåser den dagen, og at lokale strøm og bølgef forhold kan gi uvanlige utfordringer lokalt.

e. Sjekke tidevannstabeller

Sjekk tidevannstabellene for å få oversikt over vannstanden i området som skal ryddes. Mange områder egner seg best for rydding på lavvann, da høyvann vil dekke forsøplede områder, spesielt der det er langgrunt og store forekomster av tang og sjøgress.

Noen områder kan egne seg best for rydding ved høyvann, da tilkomsten til strendene forutsetter høyvann for å komme til med båt.

Å ha kontroll over tidevannet er en forutsetning for å kunne operere trygt, ikke minst med tanke på risiko for å bli liggende fast på fjæra og ikke komme seg hjem etter ryddeaksjonen.

f. Befaring

Dersom du organiserer en stor ryddeaksjon med mange deltakere er det viktig å ha god kunnskap om området som planlegges ryddet. Det er ikke trivelig å ha med seg et stort antall ryddere ut på tur, for å komme til en lokasjon uten noe avfall å rydde.

Under befaringen bør man spesielt merke seg:

1. Tilkomst, hvor kan man på best og tryggest måte ankomme stranden. Hvor legger man til med båt uten fare for skade på folk eller utstyr.

2. Hvor skal søppelet fraktes ut. Det er ikke sikkert søppelet bør fraktes ut samme vei som folkene ble fraktet inn. Hvor legges eventuelt midlertidige depot.

3. Mengde og type avfall, og om det er noe som krever spesialutstyr eller spesiell kompetanse.

4. Ta en tur i terrenget, ligger det mye søppel skjult under steiner, bergkløfter, skjult av vegetasjon, gress, kratt.

5. Forventet tidsbruk, behov for folk.

6. Om det er spesielle hensyn man må ta på lokaliteten, eksempelvis sårbar natur, hekkende fugl, kulturminner etc.

Befaring i forkant og merking av planlagt aksjon i Ryddeportalen øker sjansen for en vellykket aksjon.

g. Invitere deltakere

Dersom du ønsker å inviter med flere deltakere på din ryddeaksjon er det mange måter å invitere:

- Ryddeportalen (opprett åpen aksjon for påmelding)
- Facebook event, evt. med betalt spredning/annonse
- Personlige meldinger til folk du kjenner
- Avisannonse
- Søk hjelp via lag/foreninger/klubber/skoler
- Engasjer næringslivet, bedrifter har ofte godt nettverk

2. Gjennomføring av selve ryddeaksjonen

2.1 Sjekkliste før avreise

1. Meld fra om hvor du/dere drar, når du drar og når du forventer å være tilbake, slik at du/dere kan bli etterlyst om dere får problemer.
2. Sjekk siste værmeldinger og vurder planlagte aktiviteter ut fra sikkerhet
3. Reis ut med fulladet mobiltelefon, og gjerne nødlader, i tilfelle nødsituasjon.
4. Sjekk at du har med det du trenger:
  - Førstehjelpsutstyr
  - Ryddesekker
  - Redningsvester
  - Hansker
5. Mat og drikke!
Ha med rikelig mat og drikke, og gjerne også fruktsukker i tablettform.

2.2 Utstyr og verktøy

a. Bekledning

Kle deg for forholdene og ha gjerne med litt ekstra i tilfelle værromslag. Anbefalt bekledning:

- Spikersikre sko/støvler
- Oljehyr/regnbukse
- Hansker som tåler hard bruk, gjerne vanntette
- Redningsvest for bruk i båt og strandsonen

b. Verktøy og utstyr

For effektiv strandrydding kan riktige hjelpemidler gjøre jobben enklere, tryggere og morsommere:

- Kniv (gjærne serratert med butt tupp for kutting av tau o.l.)
- Knivbryne (kniven blir fort slu i kontakt med sand og plast)
- Hekksaks
- Liten tursag
- Avbitertang
- Spett (for å frigjøre tau/garn mellom steiner)
- Solkrem og solbriller
- Lupe (for å lese tekst på objekter eller titte på nurdles)
- Små ziplock-poser til spesielt interessante små funn

c. Førstehjelpsutstyr

- Plaster, assortert utvalg
- Sterile kompresser, assortert utvalg
- Renseservietter

- Pyrisept (flytende)
- Sårsalve
- Gasbind
- Støttebandasje
- Sårtape, bred og smal
- Saks
- Paracet og Ibux
- Pinsett
- Ispose
- Engangshansker
- Sikkerhetsnåler
- Redningsfolie/varmepose

d. Utstyr for spesielle situasjoner

- Kommunikasjonsradio (VHF*, FM, jaktradio e.l.) for bruk i områder uten mobildekning
- Taljesystem for trekking av tunge objekt eller fastgrodde trålpoper/nett **

* VHF krever lisens, men er også det beste alternativet for sikkerhet på sjøen og i strandsonen, siden man kan kontakte Kystradioen direkte, som formidler kontakt med f. eks. politi eller redningstjeneste. Vær obs. på NKOMs regler ifb. bruk av forskjellige radiofrekvenser. Sjekk www.nkom.no

** Vurder om det er enklere å kutte nett ved overflaten enn å trekke dem opp og lage store sår i landskapet.

2.3 Transport til ryddelokasjon

a. Bil

Husk at kjøring med bil i utmark ikke er tillatt.

Ta gjerne med og bruk redningsvest under arbeid i strandsonen, også når man ikke bruker båt for å komme til lokasjon.

b. Båt

Se eget avsnitt om lovverk i forbindelse med bruk av båt under avsnittet "Forskrifter, lover og regler".

- Ta hensyn til tidevann ved fortøyning (opp til 3 meter forskjell i Norge)
- Fortøy alltid godt med minst 2 fortøyningspunkter på land, selv for korte stopp
- Ha gjerne med bergkiler og anker for effektiv fortøyning

Av og påstigning i båt som ligger på strand eller mot stein medfører alltid en viss risiko. Vær spesielt obs. på fare for klemskade mellom båt og land og glatte steiner/tang.

Behold gjerne redningsvest på også etter ilandstigning.

c. Til fots

Ta gjerne med og bruk redningsvest under arbeid i strandsonen, også når man ikke bruker båt for å komme til lokasjon.

2.4 Oppstarts rutine på lokasjon

a. Planlegge detaljene i gjennomføringen

Skaff oversikt over området (risikoanalyse), og se spesielt etter:

- Fare for personskade
- Fare for skade på 3dje parts eiendom
- Fare for naturskade/forstyrrelse av fugl eller dyr
- Fare for skade på vegetasjon
- Fare for skade på kulturminner

Definer et enkelt tilgjengelig møtested/samlingssted.

Definer et sted hvor fulle ryddesekker skal plasseres.

b. Koordinering av deltakere

Informert deltakerne:

- Eventuelle risiko i området
- Beskriv møtested/samlingssted og oppsamlingssted for avfall
- Evt. del i grupper og deleger områder
- Avtal klokkeslett for oppmøte på møtested etter rydding
- Minn om nødnummer og be alle lagre nr. til teamleder på sin telefon
- Gå gjennom sikkerhetsrutiner
- Del ut ryddeutstyr og sikkerhetsutstyr

2.5 Gjennomføring av rydding

a. Tips som gjør ryddingen mer effektiv

1. Start ytterst og rydd deg innover mot det punktet der man samler opp sekker og laster i bil/båt. Da vil man bære fulle og tunge sekker kortest mulig.
2. Ikke fyll sekkene for fulle. Overfylte sekker revner lettere, blir vanskelig og knyte, og for tunge til å bære.
3. Rydd systematisk, da er det lettere å få med seg alt. Gå i rette linjer og avgrensede områder.
4. Snu deg hele tiden tilbake. Det er lett å gå forbi avfall som ligger gjemt bak steiner og vegetasjon.

5. Ha gjerne med noen ekstra ryddesekker i en liten sekk, slik at du slipper å gå tilbake til utgangspunktet for hver gang du har fylt en sekk.

b. Viktige ting å huske underveis

1. Pass på at du får med deg alt du hadde med ut når du forlater områder. (Klær, utstyr, ryddesekker, osv.)
2. Ta bilder før og etter du har ryddet, gjerne av folk som rydder og av avfallet du har samlet inn.
3. Sørg for at du har den informasjonen du trenger for å registrere ryddeaksjonen i Ryddeportalen i etterkant.

c. Før du forlater

1. Tell over at du har med like mange personer tilbake som var med ut.
2. Sørg for at alle ryddesekker blir med tilbake, eller sikres godt i et depot. Depotet må legges godt over høyeste flomålet, og gjerne sikres mot at det spres med vind.

2.6 Sikkerhet

a. Sikkerhet på sjøen

1. Bruk flytevest
2. Informer om sikkerhetsrutiner på fartøyet som brukes
3. Plasser avfall slik at det ligger trygt og stabilt, langt ned i båten
4. Følg sjøvettreglene

b. Sikkerhet under selve ryddingen

1. Aldri ta sjanser!
2. Beveg deg rolig i terrenget, spesielt på svaberg (kan være glatte)
3. Ha respekt for farlig avfall (Se eget punkt om håndtering)
4. Gå alltid i grupper på 2 eller flere (ikke alene)
5. Ikke beveg deg utenfor det avtalte ryddeområdet
6. Ikke bruk luktesansen for å identifisere innhold i beholdere/flasker, en sterk syre eller base vil kunne gi alvorlig skade ved inhalering og bakterier vil kunne gi infeksjon.
7. Under rydding i steinur, aldri gå inn under eller mellom steiner som kan velte/løsne, og vær obs. på å ikke løsne stein som kan rulle og treffe andre.

2.7 Hva kan man finne, hvordan håndtere det?

a. Plast

Plast i alle former og farger legges i ryddesekker.

b. Store/tunge objekt

Objekt som er for store eller tunge til å løfte må håndteres med forsiktighet. Rør, store fendere, bøyer, dunker o.l. kan ofte slepes på bakken. Vær obs. på mikroplast og sjekk at store dunker ikke har farlig eller forurensende innhold.

Utstyr fra havbruksnæringen (oppdrettsbøyer, merder, fôrrør o.l.) kan rapporteres til Fiskeridirektoratet.

c. Giftig avfall

Tilkall hjelp dersom du finner giftig avfall. Eksempler på giftig avfall kan være sterke syrer eller andre kjemikalier, og det finnes også tilfeller av cyanid eller andre svært giftige og dødelige stoffer. Er du i tvil - la det ligge, og ikke under noen omstendighet forsøk å identifisere ukjente stoffer ved å lukte.

Leveres som spesialavfall.

d. Olje

Olje håndteres med forsiktighet. Dersom du finner beholdere (dunker, kanner, flasker) med olje, være obs. på at beholderen kan være skadet, slik at den går i stykker når du håndterer den. Olje gjør stor skade og er vanskelig å fjerne dersom den renner ut i naturen. Er du usikker på håndtering, så meld fra til lokal forurensningsmyndighet eller skjærgårdstjeneste.

Leveres som spesialavfall.

e. Metall og glass

Vær forsiktig i forbindelse med håndtering av metall og glass. Det er lett å få kuttskader. Metall og glass skal ikke blandes med plastavfall, så det er viktig å holde det atskilt fra platen du rydder. Glass kan f. eks. samles i en 25 l plastkanne eller i fiskekasser som man finner under ryddeaksjonen, men man kan også ta med ut spesialbeholdere.

f. Eksplosiver

Dersom du finner eksplosiver, granater, dynamitt eller andre objekter som identifiseres som eksplosiver eller sprengstoff - La det ligge, hold avstand og kontakt politiet for videre instruks.

g. Andre farlige objekt

Bruk tankegangen om at man aldri skal ta risiko. Dersom du er i tvil, la ting ligge og kontakt myndigheter dersom du mener det du har funnet bør håndteres av profesjonelle eller noen med spesialkompetanse og utstyr.

2.8 Transport og levering av avfall

a. Depot

Dersom man ikke har mulighet til å ta med seg innsamlet avfall og levere det selv, kan man lage et depot på stedet der man har ryddet. Depotet må sikres godt slik at det ikke blir tatt av bølger eller vind.

Legg de tyngste sekkene øverst og velg et sted for depotet et godt stykke over flolinjen (høyeste høyvann), gjerne i en naturlig forsenkning i terrenget, slik at vinden ikke får tak.

Ta høyde for store bølger, uvær og stormflo, og se etter merker i terrenget, f. eks. drivved, for å få en forståelse for hvor høyt flolinjen faktisk går.

Når man lager et depot er det viktig at depotet blir registrert slik at de som tilbyr henting av depot får det inn i sine logistikksystemer. Noen steder er dette skjærgårdstjenesten. Den nye versjonen av Ryddeportalen som lanseres i 2020 vil trolig ha en egen funksjon for å registrere depot.

OBS: Større depot eller sortering og omlasting av avfall utenfor godkjente områder er regulert av forurensningsloven og krever tillatelser eller konsesjon. Dersom man i en ryddeoperasjon er nødt til å mellomlagre avfall fra flere lokasjoner løses dette ved å sette ut godkjente containere, etter avtale med grunneier.

Spesialavfall, f. eks. olje og kjemikalier, må ikke blandes med øvrig avfall, men håndteres forskriftsmessig og leveres til godkjent mottak. Om det skal hentes av andre - merk det tydelig. Det samme gjelder for evt. beholdere med glass eller annet spesialavfall.

b. Frakt med båt

Dersom du tar med avfallet du har samlet inn i egen båt, så pass på at du ikke laster for mye, slik at båten din blir ustabil. Det er også viktig å sikre lasten, slik at du ikke mister ryddesekker på havet igjen.

For å sikre at du ikke skader eller skitner til båten din, kan du legge en presenning under de fulle ryddesekkene.

Vær obs. på at du ikke plasserer avfallet slik at det hindrer bruk av båtens sikkerhetsutstyr og rømningsveier, eller skaper annen risiko.

c. Frakt med bil

Mange steder kan frakt med bil være den enkleste måten å håndtere avfallet. Bruk gjerne presenning under de fulle sekkene for å unngå tilgrising av bilen din.

d. Helikopter

I noen tilfeller er helikopter eneste eller beste mulighet for frakt av avfall og i ekstreme tilfeller også frakt av mannskap. Reglene for bruk av helikopter er svært strenge, og det

må søkes spesiell tillatelse. Dette håndteres normalt i samarbeid med helikopterselskapet som gjennomfører flygingen.

e. Innlevering

Ta kontakt med personalet ved avfallsstasjonen eller følg avfallsstasjonens instruksjoner for innlevering av eierløst marint avfall.

Ikke plasser ryddesekker på utsiden av containere eller bland avfallet med annet avfall.

2.9 Hvor nøye skal man rydde?

I strandryddemiljøet har man alltid debattert hvor grundig eller nøye man skal rydde. Skal man rydde ALT, og hva er definisjonen på alt?

Mange steder vil man kunne finne bittesmå isoporkuler, små fiber fra tau eller såkalte "havfruetårer" som er godt blandet med jordsmonnet eller tangvaser.

Å plukke opp alle disse små bitene kan være svært tidkrevende, og mange steder umulig i praksis. Jo dypere man graver, desto mer finner man.

Ved å bruke tiden på å rydde det som er "enkelt", dvs. de store bitene som ligger øverst og lettest tilgjengelig, vil man totalt sett få inn mest den tiden man er ute, men mange vil si at stranden ikke er "ren" dersom det ligger igjen mange mindre biter.

I den nye Ryddeportalen vil man trolig kunne registrere hvor nøye man har ryddet, dvs. om det ligger igjen mikroplast, eller om man har ryddet alt. På den måten kan man vurdere å dra tilbake til områder der det ligger igjen mindre plastbiter, for å rydde grundigere.

Det er også viktig å være nøye med å dekke hele området som registreres i Ryddeportalen. Dersom man overser deler av et område vil det i Ryddeportalen kunne fremstå som rent, mens det likevel ligger store mengder avfall igjen.

Å rydde nøye eller grundig handler derfor også om å ha kontroll over området man skal rydde, slik at man ikke forlater området med flekker som ikke er ryddet.

3. Etter ryddeaksjonen

3.1 Registrering i Ryddeportalen

Registrer alltid dine resultater i Ryddeportalen! Det aller viktigste er å merke av i kartet hvor du har ryddet, og når du ryddet, men du bør også registrere antall sekker og vekt.

Dersom du har kontroll på hva du har ryddet, kan du også registrere funn. (Se punkt om dypdykk nedenfor.)

Vi anbefaler ikke å registrere detaljerte funn, uten at du faktisk har kontroll på hva du har ryddet, da det kan gi store avvik i rapportene som hentes ut.

3.2 Formidling i sosiale medier

Det er fint å spre budskapet om marin forsøpling ved å dele bilder i sosiale medier, men husk også at det ikke er en konkurranse om å plukke mest eller være best.

Vær obs. på at du ikke publiserer bilder av personer uten at de har godkjent det.

3.3 Plukkanalyse, grundig registrering av funn, folkeforskning

For å lære mest mulig om avfallet vi finner på strendene, hva det består av, hvilke kilder det kommer fra og hvor lenge det har vært i havet, er det flere aktører som driver med grundige analyser av innsamlet avfall.

Gjennom Ryddeportalen har også privatpersoner og frivillige deltatt i dette kartleggingsarbeidet, såkalt "folkeforskning".

Dersom du ønsker å delta i denne kartleggingen kan selve tellingen gjøres på flere måter.

1. Plukk og tell

Man teller objekter etterhvert som man plukker. Hver person som plukker, må holde telling med hva man har lagt i sekken, og rapportere til ryddeleder, som til slutt registrerer i Ryddeportalen.

2. Rydd ferdig og tell etterpå

Dette er en spennende øvelse som gir nøyaktige resultat og totalt sett kanskje er mer effektivt enn "plukk og tell"-metoden. Når ryddeoperasjonen er ferdig tømmes alle sekkene ut på et trygt område (f. eks. på en presenning). Så sorteres avfallet i hauger med hver fraksjon som skal telles, f. eks. flasker, tau og garnkuler. Til slutt teller man antall i hver haug, og man kan også veie hver fraksjon, dersom man har utstyr for det.

3. Send avfallet til analyse

Enkelte aktører som driver med forskning, tar i mot strandryddeavfall for analyse.

Dersom du ikke har avtale med noen som driver med forskning/kartlegging anbefaler vi at du bruker Ryddeportalen for å registrere dine funn.

3.4 Varsle om avvik eller andre forhold til oppfølging

Det finnes en rekke forhold som kan kreve spesiell oppfølging eller varsling, og som eksempler nevner vi:

a. Skader på dyr eller landskap - varsle myndigheter

- Dyr som er fanget i eller skadet av forsøpling (døde eller levende)
- Større forurensning eller forsøpling som ikke kan håndteres på selve ryddeaksjonen og/eller systematisk forurensning/forsøpling der kilden er kjent
- Skade på tredjeparts eiendom
- Andre uregelmessigheter (spesielt trusler for dyreliv)

b. Andre statistikk-løsninger og folkeforskning

Varsle om funn av "nurdles" via Nurdlehunt.org

<https://www.nurdlehunt.org.uk/>

Metode for plukkanalyse og registrering for skoleklasser:

<https://www.miljolare.no/aktiviteter/avfall/marint/>

Rapportering om strandede sjøpattedyr:

<https://www.facebook.com/groups/405417266521590/>

Felles rapportering av uønskede hendelser og uhell.

Det er fra ITSB og Clean Shores ønske om å opprette et felles verktøy for strandryddemiljøet, der man kan registrere uønskede hendelser og uhell, til felles læring og videreutvikling av sikkerhetsregler og beredskap, basert på reelle statistiske data og hendelser.

4. Forskrifter, lover og regler

4.1 Avfallshåndtering - Forurensningsloven

Alle har plikt til å unngå forurensning, og når du håndterer avfall som du har ryddet fra en strand, har du tatt et eierskap til dette avfallet, som gjør deg ansvarlig for å håndtere det på en god måte videre, slik at det ikke skaper ytterligere forurensning eller forurensning på et annet sted.

Loven kan leses her:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1981-03-13-6>

Dersom du driver med strandrydding i stor skala, må du vurdere om aktiviteten du driver krever tillatelse eller konsesjon, f. eks. mellomlagring og sortering av større mengder innsamlet avfall.

4.2 Lovverk knyttet til ferdsel

Å drive med strandrydding i utmark og strandsonen er som fritidsaktivitet regulert av Allemannsretten, som står svært sterkt i Norge. Samtidig er man underlagt lovverk som er der for å beskytte naturmangfoldet og enkeltindivider i dyreriket.

Allemannsretten (Friluftsløven):

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1957-06-28-16>

Naturmangfoldsloven (Lov om forvaltning av naturens mangfold):

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-100>

Lov om dyrevelferd:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-06-19-97>

Lov om dyrevelferd er spesielt relevant i forbindelse med fugl under hekking, men også Naturmangfoldsloven vil gjøre seg gjeldende når det gjelder truede arter.

4.3 Lovverk i forbindelse med bruk av båt

Bruk av båt er i Norge regulert av et omfattende lovverk med Sjøloven som et overbyggende lovverk, Småbåtloven som gjelder mindre fritidsfartøy og Skipssikkerhetsloven som gjelder kommersielle fartøy og operasjoner. I tillegg finnes en rekke forskrifter, eksempelvis i forbindelse med å drive passasjertrafikk.

Disse lovverkene er komplekse og det kan være utfordrende å sette seg tilstrekkelig inn i lovverket, spesielt for aktører som driver med strandrydding i liten skala, og ikke har

dedikerte ressurser til å utarbeide manualer og dokumentasjon, eller gjennomføre øvelser og opplæring.

Oversikten nedenfor er en henvisning til de viktigste punktene i lovverket, og hva det betyr for de som driver med strandrydding i de forskjellige operasjonskategoriene.

a. Tilfeldig privat rydding

Småbåtloven er gjeldende for alle som ferdes på sjøen i fritidsbåter, også når det gjelder strandrydding.

Småbåtloven:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-06-26-47>

b. Organisert rydding via lag/forening

Dersom fartøyet eies og drives av en organisasjon, og skipper og alle om bord er medlemmer i organisasjonen, samt at aktiviteten bærer preg av å være en fritidsaktivitet, kan man følge Småbåtloven.

Småbåtloven:

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1998-06-26-47>

Unntakene som gjør det mulig å følge Småbåtloven er definert i forskriften om fartøy under 24 meter som fører 12 eller færre passasjerer:

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2020-01-14-63>

Forutsetningen er at alle om bord er reelle medlemmer av organisasjonen som opererer fartøyet, og ikke har kjøpt medlemskapet som en "billett". Det er operasjonens eier som må ta stilling om Småbåtloven skal følges, eller om man må operere som "kommersiell" aktør.

c. Profesjonell rydding med fast mannskap

For profesjonell rydding med fast mannskap er det Sjøloven og Skipssikkerhetsloven med tilhørende forskrifter som gjelder.

Sentralt i dette lovverket er at man skal ha et sikkerhetsstyringssystem med alarminstruks, samt tilfredsstillende krav til sertifisering av fartøy og bemanning ut fra operasjonens omfang og egenart, og av fartøyenes egenskaper.

For mannskap som er en del av alarminstruksen gjelder et absolutt krav om grunnleggende sikkerhetskurs for sjøfolk.

Skipssikkerhetsloven

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2007-02-16-9>

Forskrift om kvalifikasjoner og sertifikater for sjøfolk

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-12-22-1523>

Sjøloven

<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1994-06-24-39>

Fartøy må være utstyrt ihht. kravene for “arbeidsbåter”, dvs. lasteskip.

d. Profesjonell støtte av frivillig rydding

Profesjonell støtte av frivillig rydding gjelder når en aktør tar med ut strandryddere i båt som “passasjerer”.

Krav som i øvrig profesjonell rydding, men i tillegg forskrift for fartøy under 24 meter som fører 12 eller færre passasjerer:

<https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2020-01-14-63>

Det betyr at i tillegg til grunnleggende sikkerhetskurs for sjøfolk trenger skipper også D5L eller høyere og kurs i passasjer og krisehåndtering.

Fartøy må også være utstyrt ihht. kravene for passasjertrafikk.

Operatører som fører fartøy for mer enn 12 passasjerer er underlagt et enda mer omfattende lovverk, som vi ikke går inn på i denne manualen.

5. Risikoanalyse og avviksbehandling

Risikoanalysen er et overordnet og stikkordsbasert rammeverk som skal gi grunnlag for å lage analyse og rutiner til et sikkerhetsstyringssystem.

Kolonnen "Risiko" beskriver risikoområder og eksempler på skader og uønskede situasjoner som kan oppstå.

Kolonnen "Avviksbehandling" beskriver det umiddelbare tiltak når uønskede situasjoner oppstår.

Kolonnen "Forebyggende tiltak" beskriver preventive og forebyggende tiltak du gjør for å unngå at den uønskede situasjonen skal oppstå, samt tiltak som skal redusere konsekvens eller skadeomfang.

Risiko	Avviksbehandling	Forebyggende tiltak
Lasting/lossing av båt, og annen operasjon av båt, inkl. brann Personskader: - Fall av båt (drukning) - Klemskader (båt, lem, m.m.) - Slagskader (ved fall) - Stikkskader (fra avfall) - Brannskade (brann eller syre)	Førstehjelp Følg alarminstruks for fartøy Varsle myndigheter	Opplæring Teknisk/praktisk sikring (rekkverk o.l.) Førstehjelpsutstyr Flytevest Sikkerhetsutstyr/bekledning/hansker Forsikring
Rydding i felt, personskade - Stikkskader (fra avfall) - Skader fra syre/kjemikalier (fra avfall) - Slagskader (ved fall) - Drukning	Førstehjelp Rutine for alarm/varsling Varsle myndigheter	Opplæring Flytevest Førstehjelpsutstyr Forsikring
Forurensning og forsøpling - Kjemikalier fra avfall - Mikroplast	Umiddelbar begrensning av skade Sanering Varsle myndigheter	Opplæring Utstyr for håndtering av avfall Forsikring
Øvrig skade på miljø - Skremme fugl - Trække på fugleegg - Andre dyr - Skade på vegetasjon	Umiddelbar tilbaketrekning Varsle myndigheter	Opplæring Rutiner for planlegging av aksjoner - Kontakte lokale fuglekjennere - Kontakte Fylkesmannen - Kontakte grunneier, kommune - Sjekke kart (verneområder, m.m.) Forsikring
Skade på 3djeparts eiendom - Dyrket mark - Gjerder - Bygninger - Brygger - Båter/bil - Annet	Begrense skadeomfang Varsle eier	Opplæring Forsikring
Skade på egen eiendom - Båter - Teknisk utstyr - Klær	Begrense skadeomfang	Opplæring Forsikring

6. Beste praksis

Utover de rutinene vi har foreslått i dette dokumentet, vil vi også peke på overordnede forhold som vi mener er viktige i en "beste praksis" for strandrydding, utover det praktiske og lovpålagte.

6.1 Hensyn til 3djepart og andre strandryddere

Strandrydding er en viktig samfunnsoppgave, ikke bare fordi man fjerner forsøpling fra naturen, men fordi man lærer å ta vare på naturen og opparbeider gode holdninger, som kan føre til mindre forsøpling.

Samtidig er det viktig å huske på at man ikke kan "ture frem" hvor som helst, uten å ta hensyn til andre mennesker.

Dersom man beveger seg på privat eiendom, forstyrrer andre, eller på annen måte opptrer hensynsløst, vil de positive effektene av strandrydding kunne komme i skyggen av konflikter og støy.

Det er viktig å være oppmerksom, ikke minst i områder der flere ryddeorganisasjoner opererer. Det er flere grunner til at man ikke bare skal "forsyne" seg av søpla, og man kan ha mye igjen for å sjekke grundig før man rydder.

I noen tilfeller er det også særskilte grunner til at et område IKKE skal ryddes:

1. Området er avsatt til forskning, der man registrerer og teller nøyaktig hva som flyter inn.
2. Området er adoptert som en del av insentivordningen "Adopter en strand", der en spesiell gruppe, organisasjon eller et selskap har tatt på seg ansvar for å rydde et område regelmessig.
3. Det er planlagt en aksjon i området, med f. eks. en skole eller barnehage. Det er kjedelig å ha laget et stort opplegg rundt en ryddeaksjon, for å komme ut til området og se at noen allerede har ryddet det.

6.2 Sikkerhetskultur og personlig trygghet

Å lykkes med å drive strandrydding på en trygg og god måte handler ikke bare om å følge rutiner og manualer, men om å innarbeide en god sikkerhetskultur i organisasjonen.

Sikkerhetskultur handler om mye mer enn å hindre ulykker med personskade. Det handler også om at alle skal føle seg trygge og inkludert i et sosialt perspektiv, slik at strandrydding og ikke minst frivillig innsats gir gode opplevelser og minner.

En god grunnleggende sikkerhetskultur er forankret i at man viser respekt og omtanke for alle som deltar, og at man har nulltoleranse for risiko. Vi anbefaler at man snakker jevnlig om både risiko, sikkerhet og trygghet i organisasjonen, og at man også lager rutiner for varsling, slik at det er en lav terskel for å si fra, dersom noe er galt.

En varslingsrutine kan definere flere varslingskategorier og varslingsmottakere, og gjerne en ekstern varslingsmottaker, for forhold som er vanskelige å ta opp internt.

Typiske varslingskategorier er:

1. Økonomiske forhold, underslag, svindel, o.l.
2. Risiko for personskade, skade på natur eller tredjeparts eiendom
3. Uønsket personlig oppmerksomhet (mobbing, me too o.l.)

6.3 Hensyn til natur, fugler og dyr

Å ta vare på natur, fugler og dyr er en viktig grunn for å drive med strandrydding.

Når man er ute i felt, kan det likevel være vanskelig å gå frem så skånsomt som man kan, både fordi man er fokusert på selve ryddingen, og kanskje fordi man mangler kunnskap om hvordan man ferdes skånsomt i naturen, spesielt i sårbare områder som ellers ikke er besøkt av mennesker.

Utover å følge rutinene vi har beskrevet i dette dokumentet, anbefaler vi at organisasjoner som driver med strandrydding minner sine medlemmer og deltakere på ryddeaksjoner, om hvorfor vi gjør det vi gjør, og formidler kunnskap om fugler og dyr som lever i skjærgården.

Det er lett å føle omsorg for fugler eller dyr fanget i plastavfall, men skaden kan være like stor for enkeltindivider, dersom vi ikke tar hensyn når vi ferdes i skjærgården.

Levende Hav -samarbeidet har laget en egen rutine når det gjelder hensyn til fugl, som kan leses her: <http://www.levendehav.no/fugl>

6.4 Effektive metoder

Det kan være mange forskjellige grunner til at man gjennomfører strandrydding. Fra tilfeldig rydding når man er ute og nyter skjærgården, til organiserte frivillige ryddeprosjekt eller profesjonell strandrydding.

I alle tilfeller er det selvsagt ønskelig at ryddingen skal være "effektiv". Men hva er effektiv?

1. Rydde grundig
2. Rydde mye (pr. krone)
3. Rydde strukturert

Når det gjelder frivillig rydding, er gleden over å delta kanskje det styrende parameteret, samtidig som organisasjoner som organiserer frivillighet, selvsagt må gjøre det de kan for å oppnå god kvalitet og effektivitet i arbeidet.

Basert på erfaringene fra flere ryddesesonger langs hele Norges kyst og mange forskjellige aktører, har vi definert noen enkle "grunnregler" som kan bidra til god effektivitet, gitt at målet er å fjerne mest mulig plast fra Norges kyst. Dette gjelder først og fremst aktører som driver organisert frivillig eller profesjonell rydding i litt større skala.

1. Ta det som er løst og lett tilgjengelig (og forlat så raskt som mulig)
Dersom man bruker mye tid på å grave opp fastgrodde trålposere, tau eller mikroplast, risikerer man å bruke tiden lite effektivt, og samtidig lage skader i landskapet. Lang tids tilstedeværelse fører også til større forstyrrelse for fugler og dyr. Dette er en balansegang der mange vil oppfatte det som "ikke ryddet godt nok" dersom det ligger igjen avfall, gjerne små objekter, som burde vært tatt med.
2. Bruk dagene på å rydde, ikke på å kjøre båt
Spesielt når man driver med organisert eller profesjonell rydding i større omfang, anbefaler vi å fokusere på områder innenfor ca. 10 nautiske mils radius fra der man befinner seg. Dette varierer selvsagt ut fra hva slags fartøy man benytter, men poenget er å redusere utslipp, kostnader og dødtid, og bruke mest mulig av arbeidskraften til selve ryddejobben.
3. Rett i container
Den største effektiviteten og den tryggeste håndteringen av innsamlet avfall oppnår man når avfallet fraktes direkte fra stranden der det ble ryddet, til en container som kan fraktes med lastebil til et mottak. Jo flere omlastinger eller mellomagringar man har, desto større er risikoen for ytterligere forurensning og unødig tidsbruk.

7. Bidragstyttere

Aktører og personer som har vært med på å utarbeide manualen gjennom produksjon av tekst og/eller kommentarer og innspill:

- In The Same Boat
- Norges Miljøvernforbund
- Salt Life AS
- Prestgaard/Andersen
- Clean Shores / Rune Gaasø

Dersom du har bidratt, og ønsker å stå på listen, må du spesifikt gi beskjed om det eller rett og slett skrive deg inn selv.

Kontaktperson:

Rolf-Ørjan Høgset

Tlf. 99 00 76 73

Epost: rolf@inthesameboat.no